

Ἰωάννου Πρωτοψάλτου

ΑΝΑΣΤΑΣΙΜΑΤΑΡΙΟΝ

Ἐπιμέλεια Ἐκδόσεως
Σπυρίδων Παυλάκης

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Δίχως άμφιβολία τὸ έντυπο (ὅπως καὶ τὸ χειρόγραφο) μουσικὸ βιβλίον αποτέλεσε γιὰ τοὺς κατὰ καιροὺς «έφιεμένους μαθεῖν τὴν ἐπιστήμην τῆς μουσικῆς», τὸ πλέον βασικὸ ἐφόδιο κατὰ τὴ μακρὰ διαδρομὴ ἐκμάθησης τῆς τέχνης· δὲν θὰ ἀποτελοῦσε, ένδεχομένως, ὑπερβολὴ ἐάν τὸ ὅποιο έντυπο μουσικὸ βιβλίον προσωμοιάζετο πρὸς ἄλλη «παλαιότερα ἀσκητικὴ» καὶ λαμπρὸ στάδιο πνευματικῶν καμάτων, ὅπου οἱ φιλόμουσοι ἀναγνώστες του ἐπεδίδοντο νυχθημερὸν στὸν «καλὸν ἀγῶνα» ἐναντίον τοῦ ἴδιου τοῦ ἐαυτοῦ τους· σιωπηλοὶ μάρτυρες θλίψεων καὶ πόνων καὶ μόχθων πνευματικῶν, τὰ έντυπα μουσικὰ βιβλία, πόσες φορές δὲν ἐκλείσθησαν ἐρμητικὰ καὶ ἀπεμπολήθησαν περιφρονητικὰ ἀπὸ τοὺς χρήστες τους, κατόπιν ἀτελέσφορης μελέτης ἢ ἀποτυχημένης ἐρμηνείας τῶν μελωδιῶν τους· ἀλλὰ καὶ πόσες ἀκόμη φορές δὲν ἐπανοίχθησαν καὶ «ἐξήγαγον ἐκ σκοτῶν καὶ σκιᾶς τῆς ἀγνωσίας» τοὺς –καρτερικὰ ὑπομένοντας τὶς ἀλληλοδιάδοχες πτώσεις καὶ ἀνατάσεις τῆς μαθησιακῆς διαδικασίας– ὑποψήφιους ἱεροψάλτες.

Οἱ διαχρονικὰ φιλομαθεῖς διάκονοι τῆς ψαλτικῆς τέχνης, σκυμμένοι ἐπὶ πολλὰ ἔτη πάνω στὰ μουσικὰ τους βιβλία, δὲν ἐδίστασαν –ἰδιαίτερα σὲ παλαιότερες ἐποχές, ὅπου ἡ «σπάνις» τοῦ χάρτου ἦταν αἰσθητὴ– νὰ σημειώσουν στὶς σελίδες τους (πέρα ἀπὸ τὸ ὄνομα καὶ τὴν ιδιότητά τους, σὲ περίοπτη μάλιστα θέση ἀναγεγραμμένα), ὅτιδῆποτε τοὺς ἀπασχολοῦσε καὶ κινουῦσε τὸ ένδιαφέρον τους· ἀπὸ τὰ καιρικὰ φαινόμενα καὶ τὶς κοινωνικὲς ἐξελίξεις τῆς ἐποχῆς τους, ἕως βιογραφικὰ καὶ προσωπογραφικὰ τους στοιχεῖα, τὶς ποικίλες χαρὲς καὶ λύπες τους, ἀκόμη δὲ τὶς ἀπόψεις καὶ ἐκτιμήσεις τους γιὰ τὰ δημοσιευόμενα μέλη καὶ τοὺς μελουργοὺς αὐτῶν. Ἐνα παρόμοιο, σημαντικό, σημείωμα ἔχει ἤδη έντοπισθεῖ καὶ πίσω ἀπὸ τὴν σελίδα τοῦ ἐξωφύλλου ἐνὸς έντύπου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ περιώνυμου Κωνσταντίνου Ψάχου: «Τὸ πρῶτον | μουσικὸν κείμενον | ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἤρχισα | τὴν μουσικὴν ἐν τῇ | Πατριαρχικῇ Κεντρικῇ | Ἱερατικῇ Σχολῇ, τῆς ὁποίας | ὑπῆρξα τρόφιμος. | Κ.α. Ψάχος».

The image shows two pages of a musical manuscript. The left page contains handwritten notes in Greek, including the name 'Πέτρος Λαμπαδαρίου' and other illegible text. The right page is a printed musical score for the piece 'ΚΕΚΡΑΓΑΡΙΑ' (Kekragaria) by Πέτρος Πελοποννησίος (Petros Peloponnesios). The score is written on a single staff with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The tempo is marked 'Μετ. 4/4 Πλ.' (Moderato, 4/4, Ad libitum). The lyrics are written below the staff in Greek. The publisher's name 'ΦΙΛΙΠΠΟΝΗ Κ. Α. ΥΨΑΧΟΥ' is visible at the top right of the page.

The image shows the title page of the book 'ΝΕΟΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΜΑΤΑΡΙΟΝ' (Neon Anastasimatarion). The title is in large, bold, capital letters. Below the title, the author's name 'Πέτρος Λαμπαδαρίου Π. Ο. Λαμπαδαρίου' is printed. The text continues with 'Μελοποιήσας τὸ Νέον Ἀναστασιματάριον ὑπὸ τοῦ Πέτρου Λαμπαδαρίου Π. Ο. Λαμπαδαρίου' and 'Ἐκδοθὲν καὶ ὑπὸ Θεοδώρου π(απᾶ) Π(αράσχου) Φωκαέως καὶ πολλᾶκις ἐκδοθὲν καὶ ὑπὸ διαφόρων διδασκάλων, ἐκδιδόμενον [ἐν' Ἑλλάδι]'. The publisher's name 'ΦΙΛΙΠΠΟΝΗ Κ. Α. ΥΨΑΧΟΥ' is printed at the bottom right. The page is numbered '187' at the bottom left.

τὸ ἐν λόγῳ μουσικὸ ἔντυπο εἶναι –κατὰ τὰ ἀναγραφόμενα στὴν προμετωπίδα του– τὸ Νέον Ἀναστασιματάριον, ἀργὸν καὶ σύντομον, μελοποιηθὲν ὑπὸ Π(έτρου) λαμπαδαρίου τοῦ Πελοποννησίου, διασκευασθὲν δὲ ὑπὸ Θεοδώρου π(απᾶ) Π(αράσχου) Φωκαέως καὶ πολλάκις ἐκδοθὲν καὶ ὑπὸ διαφόρων διδασκάλων, ἐκδιδόμενον [ἐν

προκειμένω] παρά τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου Θ. Π. Φωκαέως, στήν Θεσσαλονίκη, κατὰ τὸ ἔτος 1878.

Ἐπιμαρτυρεῖται, ἔτσι, ὄχι μόνον ἡ θεμελιακὰ κεφαλαιώδης ἐκπαιδευτικὴ (θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς διάστασης) σημασία τοῦ μουσικοῦ βιβλίου τοῦ λεγομένου Ἀναστασιματαρίου, ἀλλὰ καὶ ἡ ἔκπαλαι ὑφιστάμενη παράδοση τῆς «πολλάκις καὶ ὑπὸ διαφόρων διδασκάλων» ἔκδοσής του. Δυσεξαρίθμητες εἶναι τόσο οἱ χειρόγραφες ὅσο ἰδίως καὶ οἱ ἔντυπες μελικές (οὐσιαστικὲς ἢ καὶ ἐπουσιώδεις) ἔκδοχές τοῦ μέλους τοῦ Ἀναστασιματαρίου, λεπτομερέστερη ἀναφορὰ στὶς ὁποῖες (ἐγχείρημα πού θὰ στοιχειοθετοῦσε, δυνάμει, αὐτοτελὲς μουσικολογικὸ ἀδολέσχημα) παρέλκει ἐδῶ.

Στὴν ἴδια, πάντως, αὐτὴν παράδοση στοιχεῖται καὶ ἡ ἀνὰ χεῖρας ἔκδοση τοῦ Ἀναστασιματαρίου ἀπὸ τὸν μουσικοδιδάσκαλο **Σπυρίδωνα Παυλάκη**· μιὰ ἔκδοση μουσικολογικὰ καὶ ψαλτικὰ εὐπρόσδεκτη, στηριγμένη κυρίως στὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμόλογες ἐκδόσεις τῶν ἐτῶν 1858 καὶ 1869, μέσω τῆς ὁποίας ὁ ἐξονομασθεὶς φίλτατος συνάδελφος κομίζει καὶ εὐάριθμες καινοφανεῖς (σὲ σχέση μὲ τὰ ὡς τώρα καταγεγραμμένα ἀνάλογα ἐκδοτικὰ ἐγχειρήματα) προσθῆκες· τὰ προτασσόμενα (ἀρμοδίως, ἀργὰ ἢ σύντομα) ἀπηχήματα κάθε ἤχου, τὰ ἐπισφραγιστικὰ τῆς ἀκολουθίας τοῦ ὄρθρου τροπάρια *Σήμερον σωτηρία* (γιὰ τοὺς κυρίους ἤχους) καὶ *Ἀναστάς ἐκ τοῦ μνήματος* (γιὰ τοὺς πλαγίους ἤχους), ἀλλὰ καὶ ὀρισμένα ἀκόμη –καθιερωμένα ἀπὸ τὴν ψαλτικὴν παράδοση– σχετικὰ μελοποιήματα, ὅπως ἡ ἀμιγῶς σὲ δεύτερο ἤχο συντεθειμένη ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Καββάδα μεγάλη δοξολογία καὶ τὸ ἀρχαιοπρεπῶς κατὰ τὸν βαρὺν ἤχο παραδεδομένο μέλος τῆς φήμης *Τὸν δεσπότην καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν*.

Ἴδού, λοιπόν, καὶ «**Νέον Ἀναστασιματάριον**, ἀργὸν καὶ σύντομον, ὑφ' ἐνὸς ἔτι διδασκάλου ἐκδιδόμενον», «μουσικὸν κείμενον ἀπὸ τοῦ ὁποίου προώρισταὶ νὰ ἀρχίσουν τὴν μουσικὴν» ἱκανοὶ τῶν τῆς νέας γενεᾶς ἐκκολαπτόμενων ἱεροψαλτῶν· φρονοῦμε δὲ ὅτι, πρὸς χάριν τῶν τελευταίων, κάλλιστα προσήκει νὰ ἀντιγραφεῖ ἐδῶ ἢ ἀπὸ τὸν διδάσκαλο Πέτρο τὸν Ἐφέσιο γεγραμμένη κατακλεῖδα τοῦ ἀνάλογου προλογικοῦ σημειώματος τοῦ (ἤδη πρὸ 197 ἐτῶν κυκλοφορηθέντος) πρώτου ὁμῶνυμου ἔντυπου μουσικοῦ βιβλίου: «*Ἀγωνίζεσθε λοιπὸν εἰς τὸν καλὸν τοῦτον ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον σᾶς εὐκόλυναν κατὰ πάντα ἄνδρες σεβάσμιοι, εὐγνωμονοῦντες μὲν*

η

εἰς αὐτούς, συγχωροῦντες δὲ τὰς ἐλλείψεις τῆς βίβλου καὶ τελειοποιούμενοι εἰς τὴν ἀρμονικωτάτην ταύτην τέχνην πρὸς εὐπρέπειαν τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ δόξαν τοῦ ὑπερτάτου ὀνόματος».

Ἀχιλλεὺς Γ. Χαλδαιάκης
Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν